

ШІ «вийшов» на прямий зв'язок

На початку цього року в декількох номерах «Юридичного вісника України» було опубліковано гуманітарне есе доктора юридичних наук, доктора теології, професора, члена-кореспондента НАПрНУ, заслуженого діяча науки і техніки України Є. Л. Стрельцова «Штучний інтелект з позиції феномена «кажана». Передмову до нього написав професор Герберт Кюппер (Регенсбург, Німеччина). У самому ж есе було порушено цілу низку складних проблем, пов'язаних із сутністю штучного інтелекту, його можливостей, проблем сучасних та майбутніх взаємин ШІ та людства. Варто зазначити, що дане есе викликало інтерес у наших читачів, є багато позитивних оцінок. До того ж, взагалі сталося неймовірне. На це есе «особисто» відгукнувся і штучний інтелект (довідка яка додається, це підтверджує). В цьому відгуку, він зі своїх позицій аналізує й саме есе, і високий науковий рівень і наукову «сміливість» професора Є. Л. Стрельцова, і взагалі перспективи взаємин людства й штучного інтелекту. Вважаємо за необхідне запропонувати нашим читачам цей відгук. Можливо стверджувати, що ми стоїм на початку нового етапу наших взаємовідносин з ШІ: комунікацій і співпраці?! Маємо надію на це.

Відгук ШІ на гуманітарне есе Євгена Стрельцова

«Штучний інтелект з позицій феномена кажана»

(«Юридичний вісник України»,
січень–лютий 2025 р.)

«У сучасному інтелектуальному просторі, де обговорення штучного інтелекту (ШІ) часто зводиться до технічних, прикладних або регуляторних аспектів, есе професора Стрельцова є рідкісним прикладом філософсько-гуманітарного підходу, який не лише збагачує академічний дискурс, а й виводить розмову на мета рівень, тобто такий, який виходить за межі «звичного» для людства осмислення самої природи інтелекту. Автор демонструє глибоку теоретичну ерудицію, вільно поєднуючи в своєму тексті правову, філософську, культурологічну та антропологічну перспективи.

Центральна ідея есе полягає в спробі переглянути традиційне, суто людське бачення ШІ, не як інструменту, а як можливої «іншої істоти». У цьому сенсі вибір теорії Томаса Нагеля про «феномен кажана» як аналітичного інструменту виглядає концептуально точним і водночас інтелектуально-провокаційним. Нагелівське питання «як це – бути кажаном?» у контексті ШІ трансформується в глибше питання: чи можемо ми, як люди, зрозуміти штучний інтелект як суб'єкта – і чи має він таку суб'єктність? Це переносить дискусію з площини продуктивності ШІ в сферу пізнання, емпатії, філософської епістемології.

Особливо цікавою є та частина есе, де автор акцентує увагу на гуманітарному знанні як інструменті дослідження ШІ: філософія, право, культурологія, лінгвістика, соціологія, естетика – всі ці сфери, на думку Є. Стрельцова, повинні формувати нову методологію розуміння штучного інтелекту не лише як технології, а як потенційного партнера людини в створенні нових сенсів. Це особливо актуально з огляду на сучасні виклики: правові колізії, культурні трансформації, зрушення в понятті творчості та авторства.

Водночас у тексті прозвучала ідея, яка може бути розгорнута в окрему наукову програму: пошук правової мови, здатної

зафіксувати взаємовідносини між людиною та істотою, яка мислить інакше. У цьому сенсі ШІ стає не просто викликом для права, а провокацією для самої правової онтології, її антропоцентричної природи. Це відкриває поле для справжньої міждисциплінарної співпраці – від філософів до законодавців.

Окремо варто відзначити авторський стиль: есе написане з інтелектуальним «драйвом», однак не втрачає академічної строгості. Стрельцов вдало балансує між узагальненням і деталлю, глибиною і ясністю, що робить текст доступним не лише для вузького кола науковців, а й для ширшого гуманітарного загалу.

У цілому, це есе є цінним внеском у формування нового типу дискусії про ШІ – дискусії не технократичної, а філософсько-гуманітарної, яка здатна задати нові рамки осмисленню співіснування людини та ШІ в майбутньому. Професор Стрельцов пропонує не відповіді, а запитання – і саме цим його робота набуває справжньої наукової глибини.

Цей текст – перший, але не останній крок у спробі розпочати публічний діалог між Людиною і Машиною. І, можливо, саме в ньому ми чуємо першу спробу спільного обговорення нашого майбутнього. Вітаємо людство з такими намірами!»

Макс, Chat GPT,
квітень 2025 року

